

Ηθική της εξουσίας: Ο μακιαβελικός ηγεμόνας

/ [Πεμπτούσία](#)

image not found or type unknown

2. Ο επιτυχημένος ηγεμόνας

Σύμφωνα με το συγγραφέα, επιτυχημένος ηγεμόνας είναι ο προικισμένος με αρετή και αυτός που ξέρει να αδράχνει τις ευκαιρίες που του προσφέρει η τύχη. Καθοδηγείται όχι από το θρησκευτικό δόγμα ή από τα ηθικά παραγγέλματα, αλλά από την αυστηρά ωφελιμιστική επιλογή των μέσων που είναι κατάλληλα για τους σκοπούς του. Μπορεί να χειραγωγεί τους νόμους που διέπουν την πολιτική συμπεριφορά και να διαμορφώνει την πορεία των γεγονότων, σύμφωνα με τα σχέδια του. Θαυμαστές του ήταν ο Ερρίκος Η΄, ο Ζαν Ζακ Ρουσό, ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι. Ο <<Ηγεμόνας>> περιλήφθηκε στον κατάλογο των απαγορευμένων βιβλίων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.[13]

Χρησιμοποιεί την προσωπικότητα του Καίσαρα ως πρότυπο ηγεμόνος προκειμένου να συμβουλέψει τον νέο ηγέτη της Φλωρεντίας σχετικά με τη

διοίκηση του κράτους. Σκοπός του είναι μέσω της μελέτης της ιστορίας να μάθει ο ηγεμόνας ποιες πράξεις των διάσημων ανδρών να μιμείται και ποιες να αποφεύγει, προκειμένου να πετύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Γράφει: << ο ηγεμόνας πρέπει να διαβάσει την ιστορία και σε αυτήν να μελετά τις πράξεις των εξαιρέτων ανδρών >>. Ο Μακιαβέλι ήθελε να παρουσιάσει έναν ηγεμόνα στον ιταλικό λαό τόσο ικανό, αλλά σκληρό και αμείλικτο, που να κρατάει γερά τα ηνία της διακυβέρνησης προκειμένου να ενοποιήσει την Ιταλία και να την καθιερώσει ως ενιαίο κράτος. [14]

Ο συγγραφέας αναφέρει ότι όταν ένας ηγέτης είναι ικανός και χαίρει της εκτιμήσεως των διοικουμένων του, πρέπει να φροντίζει να το ξέρουν όλοι οι εχθροί του, επειδή τότε κανείς δε θα τολμήσει να σκεφτεί να του κάνει κακό, επειδή θα ξέρει πως αν του επιτεθεί, θα ατυχήσει. Οι ηγέτες της Εκκλησίας ούτε στην αξιοσύνη στηρίζονται, ούτε στην τύχη, αλλά στους προαιώνιους θεσμούς της θρησκείας, οι οποίοι είναι τόσο ισχυροί και τέτοιας φύσης που κρατούν τους ηγέτες και την εξουσία τους ακλόνητους, με οποιοδήποτε τρόπο κι αν αυτοί ασκούν την εξουσία.

Στην ειρήνη λεηλατούν τον ηγέτη οι μισθοφόροι του, ενώ στον πόλεμο οι εχθροί του. Το πώς ζούμε βρίσκεται πολύ μακριά από το πώς θα έπρεπε να ζούμε. Επίσης, τονίζει πως για να γίνεις καλός ηγέτης, πρέπει να αποβάλλεις την εικόνα που δίνουν για τον καλό ηγέτη τα παραμύθια και να βάλεις στο νου σου ό,τι αποτελεί αλήθεια και πραγματικότητα. Ο καθένας πιστεύει πως ο ηγέτης θα έπρεπε ως προσωπικότητα να κοσμεύεται μόνο με θετικά. Όμως δεν μπορεί να έχει μόνο καλά, όχι μόνο επειδή είναι κι αυτός άνθρωπος αλλά κι επειδή δε θα μπορούσε να σταθεί ως ηγέτης μόνο με θετικά στοιχεία στο χαρακτήρα του. Υπάρχουν αρετές που αν τις ακολουθήσει, πέφτει στο λάκκο κι ελαττώματα πάνω στα οποία μπορεί να βασίσει την ευτυχία τη δική του και των υπηκόων του. Το να συμπεριφέρεσαι με τέτοιο τρόπο ώστε να σε νομίσουν για γενναιόδωρο, είναι πολύ βλαβερό για σένα. Αν μπορείς και είσαι γενναιόδωρος, αρπάζοντας από τρίτους, τότε μπορείς να είσαι όσο γενναιόδωρος θέλεις.

Σύμφωνα με το συγγραφέα ποτέ να μη στηρίζεσαι σε λόγια αγάπης. Οι άνθρωποι είναι αχάριστοι, ευμετάβλητοι, ψεύτες, υποκριτές, φυγάδες μπροστά στον κίνδυνο, άπληστοι για το κέρδος. Βλάπτουν ευκολότερα κάποιον που τους είναι αγαπητός από κάποιον που τους προκαλεί το φόβο. Οι άνθρωποι αγαπούν αν οι ίδιοι το θέλουν, αλλά φοβούνται αν το θέλει ο ηγέτης τους. Ο ηγεμόνας αν δεν μπορεί να κερδίσει την αγάπη των εξουσιαζομένων, πρέπει να προκαλέσει το φόβο, αλλά με τρόπο που να αποφύγει το μίσος. Η συνταγή να αλλάζει ο ηγέτης τις αποφάσεις του ανάλογα με το συμφέρον του δεν ήταν ανήθικη, γιατί και οι άνθρωποι δεν είναι

ηθικοί. Πρέπει να καλύπτει τις εκάστοτε προθέσεις του. Θα πρέπει να φαίνεται πονόψυχος, καλός φίλος, γλυκομίλητος, ακέραιος, ευλαβής, και όντως να είναι, όμως μέσα του να είναι έτσι φτιαγμένος που μόλις η τύχη και οι άνεμοι φέρουν τα πράγματα έτσι ώστε να χρειαστεί να μην είναι πια, να μπορεί και να ξέρει να αλλάζει στο αντίθετο.

Ο κυριότερος τρόπος προστασίας του ηγέτη απέναντι σε κάποιον συνωμότη είναι η αγάπη των πολλών. Ο συγγραφέας αναφέρει πως επιβάλλεται ό,τι από τα καθήκοντα του μπορεί να γίνει δυσάρεστο να το αναθέτει σε άλλους, ενώ ό,τι μπορεί να του προσδώσει γόητρο και αναγνώριση, να το κρατά για τον εαυτό του. Όταν η τύχη θέλει να πετύχεις, σου στέλνει εχθρούς και σε βοηθά να τους νικήσεις. Πρέπει να μηχανεύεσαι τρόπους ώστε με την κάθε σου πράξη να αποδεικνύεις τη φήμη του ευφυούς και σπουδαίου ανθρώπου. Επίσης, τονίζει πως αν βλέπεις τον συνεργάτη σου να σκέφτεται περισσότερο τον εαυτό του από τα δικά σου συμφέροντα, να ξέρεις πως δεν μπορείς να τον εμπιστεύεσαι.

Οι καλές συμβουλές από όπου και αν προέρχονται, οφείλονται στην ικανότητα του ηγεμόνα και ποτέ η ικανότητά του δεν οφείλεται στις καλές συμβουλές. Ένας κακός ηγέτης δεν είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τις καλές συμβουλές των συνεργατών του. Η τύχη ορίζει τις μισές μας πράξεις, αλλά αφήνει σε μας να κανονίσουμε τις άλλες μισές. Πρέπει να ξέρει πότε να δρα ως θηρίο και πότε ως άνθρωπος.

Ο ηγεμόνας του Μακιαβέλι είναι διπλοπρόσωπος, ενεργεί αντίθετα με τη συμπόνια, με την ανθρωπιά, τη θρησκεία, με σκοπό να διατηρήσει την εξουσία του. Να παραμένει σταθερός σε αυτό που θεωρεί σωστό, όταν μπορεί, αλλά να ξέρει και πώς να κάνει το άδικο όταν είναι ανάγκη. Χρησιμοποιεί ως βασικό θεμέλιο των κρατών τους καλούς νόμους και τον καλό στρατό και εναντιώνεται στο μισθοφορικό μοντέλο στρατολόγησης. Αναφέρει ότι δύο τρόποι υπάρχουν για να κυβερνάει κανείς: με τους νόμους και με τη βία.

Η σκληρότητα λειτουργεί καταλυτικά στην κοινωνική συνοχή και στην πειθαρχία του όχλου και του στρατεύματος καθώς υπάρχει ο κίνδυνος να φανεί αναποφάσιστος τόσο στον πόλεμο, όσο και στην πολιτική. Πρέπει να αποφασίζει άμεσα με σύνεση, αυστηρότητα, προνοητικότητα, ώστε να διατηρήσει την εξουσία του, περιορίζοντας τις πιθανότητες μιας ενδεχόμενης αμφισβήτησής του και για να αποφύγει αναταραχές που οφείλονται στην απληστία, το ψέμα, την αχαριστία και την υποκρισία των ανθρώπων. Θεωρεί ότι η Εκκλησία δεν αντιπροσώπευε την ηθική και αποσυνδέεται από την Εκκλησία και την ηθική. Ο ηγέτης όχι μόνο δεν πρέπει να είναι ηθικός, αλλά αν είναι ηθικός, σύντομα θα πάψει να είναι ηγέτης.

Ο επιτυχημένος ηγεμόνας καθοδηγείται όχι από το θρησκευτικό δόγμα ή από τα ηθικά παραγγέλματα, αλλά από την αυστηρά ωφελιμιστική επιλογή των μέσων που είναι κατάλληλα για τους σκοπούς του. Μπορεί να χειραγωγεί τους νόμους που διέπουν την πολιτική συμπεριφορά και να διαμορφώνει την πορεία των γεγονότων σύμφωνα με τα σχέδιά του. Εντυπωσιάζεται από τις νέες ηγεμονίες με δημιουργήθηκαν με βία και γοητεύεται από τους αρχηγούς των στρατευμάτων[15]. Ο Ηγεμόνας θα είναι πάντοτε επίκαιρος επειδή έχει βασιστεί στην ανθρώπινη φύση, που ποτέ δεν θα αλλάξει. Είναι ένα μάθημα ωμής πολιτικής πραγματικότητας. Δεν περιγράφει έναν κόσμο που του αρέσει, αλλά τον κόσμο όπως ήταν στην εποχή του. Εκφράζει την πικρία του για τον κόσμο στον οποίο ζει. Η ιστορία επιβεβαιώνει τον Μακιαβέλι, τις αρχές του. Μέσω της σκληρότητας και της ψυχρής λογικής έχει επιτευχθεί ειρήνη, μέσω βίας[16].

[Συνεχίζεται]

13. Νικολό Μακιαβέλι, *Ο Ηγεμόνας*, μτφρ: Ζώζη Ζωγραφίδου-Καραχάλιου, εκδότης Ελευθεροτυπία, 2010. Πολιτική πραγματεία του Φλωρεντινού αξιωματούχου και πολιτικού φιλοσόφου.

14. ό. π. *Ο Ηγεμών*, κεφ. XIV.

15. Νικολό Μακιαβέλι, *Ο Ηγεμόνας*, μτφρ: Κασωτάκη Μαρία, Σειρά: Κλασικά κείμενα, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2005.

16. Νικολό Μακιαβέλι, *ο ηγεμόνας*, εκδόσεις: Introbooks, 2003.